

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združeno državo (sven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co. \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta, za inozemstvo \$8.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglašev po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenarodnih članov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Revizija mezdne formule

V delavskih krogih je dežele pričakujejo, da bo končno le prišlo do revizije mezdne formule malega jekla, ki je skoraj na vsej črti zamrznila vsako povišanje delavskih plač in mezd. V tem času je šlo vse kvišku: cene potrebščin, pa naj so bile izdelane v tovarnah ali pridelane na farmah, in profiti malih podjetij in velikih korporacij. Samo mezde in plače so ostale pribite v granitno steno.

Ko je predsednik Roosevelt na podlagi vojnih zakonov dekretiral to formulo za zamrzovanje plač in mezd, je obenem predlagal kongresu tudi šest drugih točk za zamrzovanje cen in sploh maksimalnih čistih dohodkov na \$25.000 letno.

Ampak kongres je ignoriral vsa druga njegova priporočila in se navdušil le za zamrzovanje plač. To je storil deloma tudi iz razloga, ker administracija ni pritiskala na vzakonitev ostalih točk predsednikovega programa. Delavstvo je bilo itak zašito in si ni moglo pomagati. Vsi protesti niso nič pomagali. Molči, delaj in trpi, saj morajo tudi vojaki na bojiščih, je bil odgovor.

Ampak to je veljalo in velja le za delavsko paro, ne pa za kapitaliste, trgovce in tudi za farmarje ne. Tudi za načelnike velikih korporacij ni veljala formula malega jekla. Oni so od zakladniškega departmanta že na ta ali na drug način dobili dovoljenje, da so si lahko zvišali še itak kraljevske plače. In glavni uradniki večjega števila velekorporacij so si jih zvišali povprečno za 33 odstotkov, dasi njih letne plače že prej niso bile majhne—od \$50.000 naprej. Kjer tega niso mogli, so si plače pa indirektno zvišali. Za zvišanje profita pa sploh ni bilo nikjer treba iskati dovoljenja.

Tako je ta formula veljala in velja le za delavsko paro. Pri tem največ trpe slabo plačani delavci, katerih je v deželi še mnogo. Okrog ena tretjina delavcev, kar znese dvajset milijonov, še danes zasluži manj kot 60c na uro, kar pomeni \$24 na teden za 40 ur dela. Po odbitku dohodninskega in drugih davkov za socialno zaščito ostane od te sijajne plače manj kot \$20 za samako osebo. Pa se preživljaj s tako plačo v taki draginji, in to posebno še, če imaš družino. In tako je mnogo mater prisiljenih iti v tovarno, njih otroci pa se potepajo.

Seveda je tudi mnogo delavcev, ki dobro zaslužijo. To so predvsem delavci v striktno vojnih industrijah, za katere po vojni ne bo dela. Drugi zopet dobro zaslužijo radi dolgih ur dela in plače in pol za nadurno delo. Ampak vse to bo minilo—nadurno delo in podhrana plača.

Prav vlad tega je sedaj skrajna potreba, da vlada vrže formulo malega jekla v koš in dovoli splošno zvišanje plač, oziroma njih izenačenje s cenami življenjskih potrebščin. Če ne pride do tega predno bo vojna končana, je malo upanja za zvišanje plač potem, ko bodo ulice zopet polne brezposelnih delavcev in ko bo zopet skrajšan delovnik.

Če ne pride do splošnega zvišanja plač, bo s skrajšanjem delovnika to pogubno za ameriško ekonomijo, kajti drastičen padec kupne sile pomeni za sam na sebi industrijski zlatoj. Če imate milijone ljudi brez dela, brez zaslužka, večino ostalih delavcev pa ob nizkem tedenskem, nizkem letnem zaslužku, bodo industrije le slabo obratovala radi omejenega trga, v resnici radi omejene kupne sile.

Torej vsaka količnik dalekovidna vladna in industrijska politika mora iti za tem po tej vojni, da se plače potisnejo na čim višjo stopnjo. In sicer tedenske plače, oziroma letni dohodki. Visoka plača na uro še ne pomeni visokega zaslužka. Če delate le nekaj mesecev v letu ali le nekaj ur na dan, bo vaš letni zaslužek majhen, čeprav zaslužite dokaj več kot dolar na uro.

Vsaka količnik pošteno urejena industrijska družba bo faktično upeljala nov mezdni sistem, in sicer sistem, ki bo delavcu in njegovi družini garantiral toliko visok letni zaslužek ali dohodek, da se bo lahko pošteno preživel. Življenje posameznika je odvisno od letnega zaslužka, ne pa od količnika zaslužka na uro, na dan. To predvsem pomeni stalno delo, za kar pa so pod kapitalizmom zelo omejene prilike in možnosti.

S to zahtevo je pred več meseci prišla na dan tudi jeklarska unija CIO—zahtevo za garantirano letno plačo. Jeklarski baroni o tem seveda ne marajo nič slišati, dasi imajo sami garantirane letne dohodke. V ta namen imajo velik rezervni sklad, iz katerega so skozi vsa kriza plačevali redne dividende, čeprav je bila velika večina jeklarskih delavcev na cesti skozi dolga leta, do izbruha vojne.

Ta sklad so bili sicer že precej izčrpali, ko je industrija skozi več let obratovala le od 30 do 50 odstotkov kapacitete, toda zdaj so ga zopet nagrmadili, da ga bodo lahko imeli za "suha" leta. Povrh pa jim je še kongres pred par leti z davčnim zakonom garantiral, da bodo lahko praznili federalno blagajno skozi dve leti po vojni, če bo njih profit znašal manj kot je skozi tri leta pred vojno. To bodo lahko delali vsi ameriški kapitalisti, vse korporacije.

Vse drugače pa je te dni kongres napravil, kar se tiče delavcev, ko je zavzel vse postavke v zakonskem osnutku za preureditev industrij iz vojne v civilno produkcijo, ki so določale pošteno brezposelnostno podporo za odslovljene delavce. Burbonci so se tukaj pričeli sklicevati na "states rights," po katerih vsaka država lahko prepušča brezposelnim delavcem samim sebi ali pa jim vrže kako drobtino.

Če bo prišlo v bližnji bodočnosti do revizije mezdne formule, je odvisno od vojnega delavskega odbora, ki ima zdaj pred sabo zbiranje jeklarskih delavcev. Njegov pododsek je to priporočil in Philip Murray, predsednik jeklarske unije in CIO, je že napovedal konec te formule. Mogoče pride do tega, ker se bližajo predsedniške volitve...

Glasovi iz
naselbinSANSOVA SEJA
V MILWAUKEEU

Milwaukee. — Dógodki v naši stari domovini se razvijajo z bliskovito naglico. Partizani združujejo nemške čete z nadčloveško vztrajnostjo. Od jugozapada prodirajo proti Sloveniji ameriške čete in od vzhoda se kakor silni vihar vali mogočna ruska armada. Ne bo dolgo več in naš rodní krají bode očišćení nacíjske kuge.

Pristaši vseh strank v stari domovini so se združili, da pomagajo pregnati sovražnika iz dežele ter da se ustanovijo oziroma preuredijo Jugoslavijo v demokratično in federativno državo. Pri tem pa potrebujejo našo pomoč, in to jim hudi za zedinjeno Slovenijo in svobodno Jugoslavijo boreči se SANS.

V Sansu sovražnem tisku čitamo na stotine laži in zavijanj. Brez vsake sramote se v SANS zaletavajo ljudje, ki so naravnost hudobni ali pa nevedni. Mnogi, ki take liste čitajo, dobe napačno sliko o stvari. Zato prav uljudno vabimo vsakogar, najsi bo že član SANSa ali ne, na sejo milwauske podružnice, ki se bo vršila v nedeljo dne 24. septembra ob pol treh popoldne v Šotaričevi dvorani. Na tej seji bo pojasneno marsikaj, kar bo pomagalo razčistiti pojme. Slišali bomo tudi poročila delegatov, ki so posetili SANSovo konvencijo dne 2. in 3. septembra v Clevelandu.

Na svidenje v nedeljo dne 24. sept. ob pol treh pri Šotariču.
Francis Puncer.

OBISKOVALCI SLOVENSKEGA
NARODNEGA MUZEJA

Cleveland, O.—Slovenski narodni muzej v SND na St. Clair ave. so obiskali od 5. avg. do 14. sept. sledeči: Bridget M. Kotar, West Newton, Pa., Pete Rope Jr., Rilliton, Pa., mrs. J. Skedel, Cleveland, O., Frances Vrechek, Chicago, Ill., sestra M. Victoria Nemanich, OSB, College of St. Scholastica, Duluth, Minn., Jos. J. Nemanich, Cleveland, O., mrs. Frances Zupc, Ely, Minn., Jennie in Frances Gruden, Meadowlands, Pa., Josephine Slapnik, Frank, Pa., Mary Adams, McKeesport, Pa., Peter Valencić, Cleveland, O., Frank Gaber, Detroit, Mich., Chas. Peteani, Cleveland, O., Andrew Oblak in Vincenc Salmić, Cleveland, O., John M. Stonich, Pinow, Colo., mrs. Marie Prislard, Sheboygan, Wis., miss Mary Smrekar, Villa Angela, Cleveland, O., Frank Gregorin in Frank Masle, Little Falls, N. Y., Caroline Cukajec in Peter Bukovec, Cleveland, O., Anton in Frances Adamič, Windsor, Ontario, Canada, Primož Kogoy, Cleveland, O., Chas. Pogorelec, Chicago, Ill., Frank E. Griben, Eveleth, Minn., Charles Marold, Cleveland, O., Leopold Pristow, Export, Pa., Theresa Gerzel, Aliquippa, Pa., Frances Milostnik, Sheboygan, Wis., mrs. J. in Vilma Bizjak, Ellwood City, Pa., Anton in Mary Jakieh, Barberton, O., Leo Milostnik in Anton Debevec, Sheboygan, Wis., mrs. Mary Piki, Cleveland, O., Vincent Arch, Pittsburgh, Pa., Karl in Mary Poljanec, Cle-

veland, O., Leo Jurjovec, Chicago, Ill., Anthony Jeršin, Denver, Colo., Jean Pirnat, John E. Župan, Martin Romih, Anton Crnkovich, Matija Rehberger in Frank Stefančić, Cleveland, O., Anton Zornik, Herminie, Pa., Ludwig Mutz, Brooklyn, N. Y., dr. F. J. Arch, Pittsburgh, Pa., Frank Oblak in Michael Bahor, Pittsburgh, Pa., Martin Skedel, Cleveland, O., Frank Alesh, Chicago, Ill., Anton Jankovich, Cleveland, O., George Lipovšek, Library, Pa., Jacob Cerar, Brooklyn, N. Y., Louis Champa Sr., Ely, Minn., Anne Puncer, West Allis, Wis., Louis Zupc, Chicago, Ill., Adolph V. Klancnik, Chicago, Ill., Frank Bruce, North Chicago, Ill., Mary Musich, West Allis, Wis., Mary Tomsic, Strabane, Pa., Matt Anzele, Aurora, Minn., Frank Tomsich Jr., Ely, Minn., Mary Vidmar, Johnstown, Pa., Vincent Pugelj, Milwaukee, Wis., miss M. Klancnik, Chicago, Ill., F. Rado Vavpotič, New York, N. Y., Frances M. Turk, Conemaugh, Pa., Frances Vider, Chicago, Ill., mr. in mrs. J. J. Havel, Euclid, O., mr. in mrs. John Jamnik, Euclid, O., Anton Mihelič, John Gorjanc, Joe Zulich, Anton in Antoinette Zorko, Emil in Agnes Kobal, John Habe in Anton Ivančić, Cleveland, O., Mary Lencek, Jere, W. Va., mr. in mrs. Louis Balant, Lorain, O., mrs. Johana Klancnik, Chicago, Ill., Antoinette Estanek, John in Anna Grlic, Mary Kočvar, Ana Zaman, Joseph Grdina, Frances Wolf, Ciril J. Rovaneš, Mary Gasser, Cleveland, O., Frances Mihevc, Salem, O., John Bruce, Anna M. Bruce, mr. in mrs. Ludvik Vidrič, Lorain, Ohio, Matt in Antonia Lekan, Euclid, O., Louis Glaser, Pittsburgh, Pa., John Jančar, Conemaugh, Pa., Louis Krasna, Frank Sumrada in Frank Jančar, Cleveland, O., Andrej Vidrič, Johnstown, Pa., Katka Zupancić, Berwyn, Ill., Felix Strumbel, Cleveland, O., Jože Menton, Detroit, Mich., Jakob Zupancić, Berwyn, Ill., Joseph Korsic, Mary Knez, Detroit, Mich., Joseph Gregorich, Frank Česen, Kattie Bradač, Andrew Modic, Martin Zugel, Herman Grebenc, John Renko in Thomas Mervar, Cleveland, O., Paul Berger, John Zvezich, Chicago, Ill., Joseph Zavertnik, Englewood, N. J., Simon Šetina, Joliet, Ill., John Dormish, Rockwood, Pa., Frank Gosar, Rock Springs, Wyo., Anton Garden, Frank Zaitz, Angela Zaitz, Mary Protnik, Chicago, Ill., Helena Kušar, Berwyn, Ill., Martin Menton, Detroit, Mich., Jennie Padar, Brooklyn, N. Y., Frank Stefe, Josephine Grdina, Camilus E. Zarnick, Emma Jo Debevec, Elyvia Debevec, Frank Mahnich, Stefania Mahnič, Angela Magovac, Joseph in Jennie Bartol, Jack Tomsich, Blas Novak, Cleveland, O., Frances in Helen Dermotta, Library, Pa., Frank Levstik, Lakewood, O., Sylvia V. Thomas in Judy Selan, Johnstown, Pa., John in Anna Skoff, Euclid, O., mr. in mrs. Emil Kerner, Cleveland, O., Josephine Erjavec in Emma Planinšek, Jo-

liet, Ill., Susan Lalich, Mason-town, Pa., John Savič, New York City.

V teku konvencije SANSa je obiskalo Slovenski narodni muzej nad 200 oseb, toda se niso vsi registrirali v spominski knjigi. Večkrat se je primerilo, da so prišli skupaj v večjih skupinah in so nekateri odšli, ne da bi se podpisali.

Obiskovalci Slovenskega narodnega muzeja za časa konvencije SANSa so tudi prostovoljno darovali v podporo muzeju v skupni vsoti \$80.20 ter posebej še precej ohijskih prodajnih davčnih znakov, za kar bomo dobili tudi nekaj denarja.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujem, ker ste podprli dobro stvar in omogočili, da bo do prihodnjega leta muzej večji, lepši in bolj popolno urejen.

Treba bi bilo, da bi se v SND vršile pogostejše razne konvencije, ker le na tak način pride pogledat muzej večje število ljudi.

Naš muzej obstoji šele pet let. V prihodnjih petih letih bo najbrže še enkrat večji kot je sedaj in popolneje urejen. Upam, da boste k temu cilju pomagali vsi, ki ste Slovenski narodni muzej že videli in tisti, ki ga še niste. Naš muzej raste od dneva do dneva in dobiva razne zanimivosti od rojakov iz vseh krajev Amerike. Mnogo obljub je bilo danih v času zadnje razstave, da bomo dobili v muzej še to in ono, ki ima važno zgodovinsko vrednost. Upam, da vsakdo svojo obljubo prej ali slej izpolni in da res dobimo skupaj tiste zanimivosti. Ko se prihodnjič srečamo v muzeju, boste vsi prijetno presenečeni, ker bo tedaj vse lepše in popolneje urejeno, kot je bilo zadnjič ob delavskem prazniku. Hvala vsem za obisk in za darove in ne pozabite na naš muzej! Pozdrav!

Za Slovenski narodni muzej:
Erazem Gorša,
tajnik in upravitelj.

SEJA SANSa V JOHNSTOWNU

Johnstown, Pa.—Vabim vse društvene zastopnike in posamezne člane postojanke 53 SANSa, da se udeležijo prihodnje seje v nedeljo, 24. sept. Začne se ob 3:30 popoldne v Slovenskem delavskem domu v Lorain Boru.

Na tej seji bom podal širše poročilo o poteku in zaključkih SANSove konvencije.

Obenem pozivam tudi uradnike postojanke JPO-SS te okoliče, naj se tudi oni udeležijo te seje. Potrebno je, da oživimo možno akcijo. Nam vsem je dobro znano, da so naši bratje in sestre v starem kraju v silni potrebi. Zatorej vas vse skupaj še enkrat pozivam, da se udeležite te seje v nedeljo popoldne.

Frank Chuchek, predsednik.

VABILO NA SEJO

Indianapolis, Ind.—V nedeljo, 24. septembra, se vrši seja št. 26 JPO-SS ob tretji uri popoldne v Slovenskem narodnem domu. Po tej seji se vrši tudi seja podružnice št. 62 SANSa.

Seji sta zelo važni, kajti slišali boste tudi poročilo delegata o prvi konvenciji SANSa. Važno je, da se seji vsi udeležite in vsako društvo naj pošlje svojega zastopnika in prav tako so dobrodošli tudi posamezniki, rojaki in rojakinje. Stavimo vsak svojo dolžnost in pojdemo na delo ter

Ameriški vojaki opazujejo kip Svobode v Parizu, katerega so pomagali osvoboditi iz nacističskih krempljev. Ta pariški kip je replika kipa Svobode, ki stoji v newyorškem pristanišču in katerega je Ameriki podarila Francija kot simbol svobode.

pomagajmo našemu zatiranemu narodu v stari domovini.

Dan svobode se bliža in pomoč bo nujno potrebna. Ženski klub SND je pridno na delu in zbira obleke za naše brate in sestre onkraj morja. Ako ima kateri kakšno obleko, ki bi jo rad dal, naj o tem sporoči Slovenskemu narodnemu domu. Val Stroj, predsednik št. 26 JPO-SS.

SEJA POSTOJANKE 2

Chicago.—Prihodnja seja podružnice 2 SANSa se vrši v soboto, 23. sept., ob pol osmih zvečer v Fleinerjevi dvorani, 1638 N. Halsted st. Ta seja bo posebno važna, ker pogovoriti se moramo o naši prihodnji priredbi. Poleg tega bo podano zanimivo poročilo o SANSovi konvenciji, o poslanicah slovenskih voditeljev v starem kraju, njih zahvali za delo SANS in apel za nujno pomoč.

Torej apeliram na vse člane in ostale rojake na severni strani mesta, da se udeležijo te pomembne seje. Po seji bomo kot navadno imeli malo domače zabave. John Turk, tajnik.

ČAS JE...

Cleveland, Ohio.—Čas je, rojaki, da se zdramimo in pomagamo svojemu slovenskemu narodu v najbolj kritičnem in obupnem času. Mi vsi vemo, da je narod izropan, lačen in pobit do tal, to se pravi, da so mu porabili in uničili vse, kar so imeli, da so se preživljali, oblekli in rabili za obstoj naroda.

Da sem se odločil pisati te vrstice, dragi rojaki, je vzrok ta, ker se premalo zanimamo za svoje drage matere, očete, sestre, brate in za svojo rojstno domovino, mater Slovenijo.

V mesecu januarju tega leta sem prevzel zastopništvo pri podružnici št. 1 JPO, za nabiranje prostovoljnih denarnih prispevkov, in žal, kolikor sem že poskusil do danes, še nisem dobil niti enega rojaka, da bi se odzval za to človekoljubno in plemenito pomoč svojemu lastnemu narodu v skrajno obupnem času, v katerem se nahaja.

V teh vrsticah se zavežujem za obljubo, da bom dal od sedaj naprej še sto dolarjev v pomoč narodu, na katerega je lahko vsak pošten človek ponosen. Nadalje obljubljam, da bom skušal porabiti vso svojo zmoglost za pridobivanje prostovoljnih denarnih prispevkov za pomoč našemu slovenskemu narodu v domovini. Potrebno je, da pride naša pomožna akcija JPO-SS kar najhitreje do velikih denarnih vsot, s katerim denarjem bomo lahko podpirali naše drage v stari domovini sedaj in dolgo potem, v kolikor bo pač potrebno.

Moj nasvet je, da si podružnice nabavijo krasne slike, ki predstavljajo lepo Slovenijo. S temi slikami lahko pridobivate večje denarne prispevke. Pri nas v Clevelandu, pri podružnici št. 1, dobi vsak, ki daruje deset dolarjev ali več, eno teh krasnih slik v spomin. Priporočam vam najnikom podružnične pomožne akcije, da si nabavite te slike od našega blaginika rojaka Josepha Okorna, ki vam bo drage volje pomagal v kolikor mu čas dopu-

V Prosveti so dnevne svetlobe in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Poljske čete ponovno korakajo skozi osvobodeno poljsko mesto Čelm, iz katerega so pognale sovražnika s pomočjo ruskih sil.

GORNJE MESTO

POVEST IZ ZAGREBSKEGA ŽIVLJENJA

BIPAL

BOGOMIR MAGAJNA

(Nadaljevanje)

8.

Komaj je odprl vrata, so že zadoneli živahni pozdravi in v hipu so ga obkolili študentje. Dva študenta sta ga objela in ga vedla k mizi.

"Tukaj, drage gospodične in moji prijatelji, ki ga še ne poznate, vam predstavim vrlega tovariša medicina in pesnika, Simona Jeraja, ki je, kakor vidite, prinesel s seboj gosli, da bo na veselje samemu življenju igral," je zaklical Miroslav Krilan.

"Pozdravljen!" so zaklicale študentke in vstajale.

Šel je do vseh in jim stiskal roke.

"Ja sam Erika."

"Ja sam Regina."

"Jaz sem Malči."

"Ja sam Mancika..."

Segale so mu v roko in ga radovedno opazovale kot nekako čudo. Dasi je on skušal ustvariti si kar najveselejši obraz, vendar ni mogel zakriti tistega, kar mu je ležalo v očeh iz doživlja ob Mariji in iz materinega pisma. Zvenice so mu sijale široko in temnotno in so bile tako polne nečesa in tako daleč od smeha, ki se je prožil na ustnicah, da se je vsaka zazrla vanje. A mislile so, da so tiste oči vedno take, in Regina je rekla: "Že iz samih oči vam sije godba in pesem."

"Da se ne uračuniš, Regina!" se je zasmejal Krilan.

"Malči je ločena žena," je zašepetal Simonu. "Pred mesecem se je ločila od moža, ki je grdo ravnal z njo. Strašno je jokala. Mi pa smo jo pripeljali sem. Ima že devetindvajset let."

Ozrl se je nanjo. Imela je lep, nekoliko širok, gorenski obraz in lase gladko nazaj počesane v dve kiti. Bila je edina, ki je nosila kite. Rjave oči je dobrototno upirala vanj. Ko je videla, da jo opazuje tudi on, ga je naprosila, naj prisede. Ubogal je takoj, toda že med prvim pogovorom je videl, kako ga Regina nepremično gleda. Slikovit obrazek, zelo obarvan po licih in obdan z naknadnimi lasmi, se mu je s plavimi očmi nasmehnil.

"To je Regina," je rekla Malči. "Vedno ponočju, izpite pa polaga z odliko."

"Vidva se pogovarjata o meni. Čakaj, Malči, takoj te bom kaznovala," je rekla tedaj Regina, segla po čaši in jo dvignila proti Simonu: "Pozdravljen, bratec!"

"Regina, hočeš biti ti odslej moja pesemca?"

Ploskane je: "Bravo, bravo, Simon!"

Prikimala je. Potem sta dvignila čaši. On je izpil v dušku. Toda sedaj so zahtevali tovariši, da mora piti z vsako in skleniti prijateljstvo z vsako, da ne bo zamere. Ubogal je in moral je izprazniti po vrsti več čaš. Od prejšnjega dne v jutru ni ničesar jedel in takoj mu je udarila v lica kri.

Mancika ga je opazovala s hladnim pogledom ves čas. Le ko je imenoval Regino svojo pesemco, je nekoliko zardela. Ob bratovščini se ga je komaj doteknila z ustnicami, a mu je zašepetala: "Ne pij preveč! Vino ne ubije žalosti!" On se je začuden ozrl nanjo, toda izpil je vendarle.

"Mancika je najlepša med nami. Tudi jako bogata je. Oče ji pošilja mesečno šest tisoč dinarjev. Ona je židinja. Poglej, kako lepo obleko ima! Njo jako ljubi Krilan. Zato ne sili preveč k njej, če hoče biti njegov prijatelj. Ona se ne meni dosti za to. V tukajšnjih listih je že bila njena slika. Tudi pesmi piše v liste. Lahko bi se družila z najvišjimi krogi v Zagrebu, pa zahaja, ne vem zakaj, rajši k nam. Hoče, da bi peli študentje samo slovenski. Morda ji petje tako ugaja," mu je pojasnjevala Malči.

Približal se mu je Krilan.

"To je tista Mancika, o kateri sem ti govoril. Pol leta se že trudim —"

"Pa zaman," ga je zbadala Malči. Krilan je odšel.

Malči je opozorila Simona: "Mancika te že vedno opazuje. Pazi se, da je ne razžališ, kajti ona je izmed tistih, ki ne oprostijo lahko."

"Si ti oprostila svojemu možu?"

"So te na to že opozorili. Ne. Nimam moža. Zato ne morem niti zameriti, niti oprostiti. Bil je človek, ki se je hotel imenovati moža, a našla sem že prvi mesec drugo z njim. Človek, ki ceni ženo, ki naj bi postala mati njegovih otrok, tako, ni mož, morda niti človek ni. — Nikar ne pij toliko, Simon, saj si izpraznil že toliko čaš! Kri ti je že udarila v obraz in oči ti postajajo motne. Še daleč je do polnoči."

"In kako živiš sedaj?" je vprašal on.

"Od osrpih do dvanaestih in od dveh do sedmih sem v trgovini. Tretjino svoje plače pošiljam sestri na Gorenjsko. Od tistega človeka nisem hotela sprejeti ničesar, dasi je bila sodnija za to. Sicer ginejo moji dnevi enakomerno in bodo ginevali kdove do kdaj. Natanko vem, kako bo čez en mesec, čez leto, čez deset let. Le kaka majhna bolezen vmes in kake počitnice, da se odpelješ domov in te v domači vaši začudeno gledajo otroci, češ, odkod si se pa ti vzela, in to se še lahko zgodi, da bom skušala sestro kje poročiti. Sicer prihajam v to družstvo, kajti eno mi je, ali ne zaspim do polnoči ali ne zaspim tu. Sicer kadim tu cigarete in pojem, kadar pojejo vsi."

Simon je udaril s čašo po mizi in se zasmejal na ves glas.

"Daj mi roko, tovarišica."

"Zakaj?"

"Oba sva hkrati skočila v jezero, le škoda, da se še ne upaš popolnoma na dno. Jaz pojdem popolnoma na dno."

"Mlad si. Komaj kakih triindvajset let imaš. Škoda te bo," je rekla Malči.

"Leta nimajo ob tem pomena, draga Malči," je rekel in izpraznil čašo, česar mu ona sedaj ni hotela več braniti.

"Nikolaj Benčina bo igral na klavir. Pojdi po Regino!" mu je ukazala Malči.

Nikolaj Benčina, visok blondinec z jako razrezanimi potezami v obrazu, je sedel pri klavirju. Neverjetno krepak je bil njegov obraz. "Sedaj bom igral valček, ha, plešite, ljudje," je zaklical in se zazibal z orjaškim telesom. Obraz je nalašč spafil in skrivenčil prste ter udaril prste z vsami desetimi hkrati po tipkah. "Jaz igram, karkoli hočejo ljudje, tistega pa, kar bi hotel igrali sam, ne igram in nima nikakega pomena, da bi igral. Tisto sem dal samim angelom nebeskim v varstvo, da se mi ne razpoči srce, da mi ne uide duša iz tegale telesa."

Potolkel je s pestjo po glavi. Zasmejali so se mu. "Danes pa je prišel med nas tovariš, ki ima gosli s seboj. Če se ni izročil svojih gosli angelom v varstvo, naj nam danes zaigra sam; če jih je izročil, naj pa pride k meni in z menoj igra valček in druge vesele dogodivščine tega sveta!"

"Ha, počakaj, Nikolaj, da poprej zaplešem. Potem bom izročil svoje gosli angelom v varstvo — slovesna prilika je nocoj," je klical Simon in se krohotal med hrupom, ki je nastal. "Igraj valček, Nikolaj! Regina, Regina, pridi, da zapleševa v to bajno noč!"

Kot blazen je planil z Regino v vrvež. Vsa soba se je zibala in vrtela krog Simona. Zgrabila ga je strašna, omotična bolečina. "Ha, Nikolaj, igraj, igraj! Fortissimo! Slišiš?" je kriknil Benčina.

(Dolje prihodnjič.)

(Dolje prihodnjič.)

DIG BODIES OF FRENCHMEN SLAIN BY GESTAPO

SEVENTY-TWO French civilians were murdered by the Gestapo during the occupation of Grenoble and their bodies buried in old craters outside the city. Here the liberated townfolk make German prisoners dig for the bodies so that they can be properly buried. Meanwhile the mass grave is marked by the sign: "To the Victims of the Gestapo." Official U. S. Army Signal Corps Radiophoto.

Da bi se že kmalu zgodilo... Vsak dan mislim, vsako noč sanjam...

"Nikoli mi nisi povedala, nikoli ne vprašala!"

Nasmehnila se je vdruživ; njen obraz je bil kakor od neba obžarjen.

"Zdaj sem povedala, ker je blizu... Zdaj igrajva!"

Tisti večer sem izgubil vse partije. Preden sem se poslovil, sem zagnil okno in prižgal svetilko. Ob slovesu mi je ponudila Pavla obedne roki.

"Ali bi vam bilo kaj hudo, če bi se nikoli več ne videla? Nič bi vam ne bilo hudo!"

"Prav nič bi mi ne bilo hudo po tebi, zaradi takih besed ne! Zatisni oči in sanjaj... pa ne o gozdovih, temveč o tistih bonbonih, ki ti jih jutri prinesem!"

Tako prijazno in usmiljeno se je nasmehala, kakor mati otroku.

"In tudi zaradi dolga mi nič ne boste zamerili? In tudi prstan in koralde boste spravili za spomin?"

"Daj, da te zavijem in odem, Pavla; na zofi bom sedel to noč in bom dremal!"

"Ustrašili ste se zame, torej me imate radi!"

"Rad te imam, če se smeješ!"

"Jaz imam pa tiste rada, ki jokajo!"

"Nimaš me rada, ker me žališ?"

"Glejte, zdaj sem vesela!"

Res je bil ves vesel in pogumen njen obraz, na dnu oči pa je bila tiha misel, katere me je bilo strah.

"Brez žalosti zaspi in nič ne sanjaj!"

"Nisem žalostna in tudi moje sanje bodo vesele!"

"Lahko noč, Pavla!"

"Adijo!"

Nikoli mi ni dala roke za slovo; le nasmehnila se je in je pozdravila z očmi; tisti večer mi je stisnila vdruživ obedne roki in mi je pogledala v lice...

Na stopnicah mi je prišla naproti njena mati.

"Lep večer je zunaj!" me je pozdravila.

"Pomlad je!"

"Nikoli je še nisem videla, pomladi; in, Bog se usmili, nikoli je ne bom!"

Povesil sem glavo in sem šel; je pripovedovala s kričnim glaskom: zakaj začutil sem greh v svojem

srcu, da sem že videl pomlad in da sem pil s svojimi očmi, kar drugim na vekomaj ni dodeljeno...

Dolgo nisem zaspal tisto noč, malodušno in polno strahu je bilo moje srce.

"Čemu sem šel! Kakor sem rekel, tako bi bil storil — tam bi jo držal z obema rokama in bi zadremal... Ne z besedo, z ljubečo mislijo bi prigovarjal duši, ki je bolna od hrepenenja. Kdo ji bo odgovoril, kadar vzklikne v svoji bolesti?"

Tudi sam sem bil bolan, ko sem se vzdramil. Nisem še videl takega jutra, ne takega neba, ne take luči. Spustila so se na zemljo sama nebesa, poslana bolnikom, ki ne morejo do njih. Kakor pesem neba in vetra je šlo hrepenenje v brezkončno daljavo.

V bolesti in v sladkosti je vzkipele srce. Kje si, mladost? K tebi se napotim, če te dosežem, kakor si daleč! Kje si, domovina? Še nocoj te pozdravim, kakor sem bolan in truden! Kje si, ti vesela, bistrooka, ti znamenje moje mladosti in vsega, kar je čistega v meni? Še nocoj, ta večer, Mici, potrkam na tvoje duri! Hrepenenje, svobodna ti je pot! Sanje, izpuštil sem vajeti!

Iz hrepenenja in iz sanj sem se vzdramil o mraku. Zazeblu me je in neprijazna misel mi je potrkala na srce. Šel sem in sem kupil bonbonov, nato sem se napotil k Pavli.

Ko sem prišel do hiše, sem ugledal črno gručo ljudi; takrat je oledenela moja kri.

"Kje pa je mati?" so vprašali.

"Sam otrok je bil v hiši!" so rekli.

"Bolani otrok!"

Pavla je ležala v izbi na zofi; tako bel in lep je bil njen obraz, kakor nikoli poprej; le preko čela nad očesom se je vil krvav curek krvi. Z veselimi, smehljajočimi očmi me je pozdravila; hotela je dvigniti roko, ali roka ni hotela.

"Kaj si storila, Pavla?"

Odgovorila mi je z smehljajem, ker jezik ni več ubogal in se ustnice niso več genile.

Tuja ženska je stala ob zofi in je pripovedovala s kričnim glaskom:

"Otrok je bil sam, pa se je vzdignil, kakor je bil pohabljen in bolan. Vzdignil se je, pa je še povezal culo — prazniško jopo, židano ruto in nove čevlje. Tako je šlo, to reševanje; prišlo pa je le do stopnic, po kolenih je prišlo. Nato pa je kar udarilo ob kamen, udarilo enkrat, udarilo dvakrat, in obležalo..."

Hvala Bogu, prišel je zdravnik... pozdravljeni!"

Debel, postaren človek je stopil v izbo, pogledal je in ni govoril dolgo.

"Še dobro, da ne trpi!" je rekel.

Pavla se je nasmehnila, njene svetle oči so se zaobrile; zadnje veselje sanje njenega srca pa so šle proti gozdovom, proti cvetočemu polju in brezkončnemu morju: Jaz vem, da so bile delne vseh lepote...

Še pred mrakom je prišla mati. Prižgala je svečo, postavila jo je na mizo ob zofi in ni izpregovorila besede. Od tiste

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vas

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

.... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
.... Cene smerne, unifakto delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nečlano \$6.00 za eno leto naročnino. Če va člani še plačajo pri azenentu \$1.20 za tednik, so jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.60	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50

Za Evropo je \$8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plam in si naročite Prosveto. list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,

2657 So. Lawndale Ave.

Chicago 23, Ill.

Prilošeno pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. družva št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledetih članov moje družine:

2. Čl. družva št.

3. Čl. družva št.

4. Čl. družva št.

5. Čl. družva št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

ČRTICE

(1911-1919)

IVAN CANKAR

MARJAZ

Komaj da me je pozdravila, je okrenila glavo in je gledala skozi okno — v njenih mirnih očeh je odsevala večerna luč.

"Kaj ne bova nocoj igrala?"

Molčala je dolgo, nato pa me je nenadoma vprašala:

"Ali ste bili že daleč zunaj? Tako daleč, kakor je tisto nebo tam!"

"Daleč sem že bil."

"Pripovedujte, kako je tam?"

"Kaj ne bi rajši igrala, Pavla? Če bi govoril do noči in še do jutra, ne bi nikoli razložil, kar so gledale oči; zakaj beseda je slepa... Na oni strani, tam v daljavi, je svet. Bodi kakor je, midva pa igrajva!"

"Ne bom igrala nocoj... Brala sem, da so gozdovi tam in na podobni sem jih videla — kakšni so gozdovi? Ali vas je bilo strah, če ste jih ugledali? — Brala sem, da rasto tam cvetice kar na polju, kar pod visokim ne-

bom in da nikogar ni, ki bi jim zalival. Ali ste videli kdaj take cvetice? Rada bi jih videla, te nezaklenjene, ki ne marajo usmiljene roke, da bi jim zalivala."

"Kam sanjaš, Pavla? Pokličij svoje misli, da se vrnejo v to gorko izbo... zeblo bi jih zunaj, Pavla!"

"Tudi če pozebejo! Dolgčas jim je že v tej gorki izbi; če no-ge ne morejo, naj romajo misli!... Ali ste videli kdaj morje?"

"Že sem ga videl."

"Tisto morje, ki je brez konca, kolikor daleč meri oko?"

"Videl sem ga."

"Ali se vam ni zazdelo, da bi ali, kamor gre pogled in kamor gre žalostna misel?"

"Čemu, Pavla, da bi šel?"

"Nič čemu... šel bi zato, da bi šel!"

"Boj se, Pavla! Zatisni oči, da pojdejo misli drugam, nato pa igrajva! Zakaj vse, kar si mi-

slika in rekla, je zelo huda bolezen, je hrepenenje!"

"Rada bi umrla od take boleznili!"

"Igrajva!"

Dolgo nisva igrala. Tudi meni je bilo težko pri srcu in še preden sem jim branil, so se vzdignile tudi moje misli in so romale. Ko sva doigrala tretjo partijo, sva se spogledala.

"Ali ste vi dobili, ali sem dobila jaz?"

"Ti si dobila, se mi zdi!"

Karte so ležale na mizi, zadnji večerni žarek je svetil nanje.

"Nocoj ne bova igrala več!" je rekla Pavla. "Pa če ne bova nikoli več igrala, mi nikar ne zamerite, da sem vam toliko dolžna; prstan vam bom dala in koralde..."

Spreletel me je mraz; zakaj njen obraz je bil ves resen in žalosten.

"Ne maram takih besed, Pavla! Zakaj nisi vesela? Pomlad je zunaj!"

"Je zunaj!"

Nebo je žarelo, dvigalo se je v daljavo in v noč; njene oči so strmele proti nebu, njih hrepenenje je pilo njegovo luč. Nasmehnila se je.

"Jaz pa vem, da bom že vse videla — gozd in polje in morje."